

ABONNEMENT

Pays étrangers

Pour un an: 2 Dolars

Edition spéciale: 3 Dolars.

ADRESSE

"İdjtihad,, Constantinople

Téléph: St. 865

xxvième ANNÉE

1 Octobre 1930

İCTİHAD

Türkçe ve Fransızca

İLMİ, EDEBİ, İKTİSADİ

No: 306

ABONEMAN:

Seneliği [24Nushâ] Türki-
ye için 2 1/2, Âlâ kâğıd-
lısı 5 Liradır

İDAREHANESİ

Cıgaloğlunda İctihad Evi

Tarihi Te'sisi:

1904 — Genève.

Yirmi altıncı sene

1 Teşrinievel 1930

metnini ezctümle darihayre(Domicil de charté) ye ait maddei kañuniyye tevsi' olundu.XVIII inci asrın sonunda, Speenhamlandın parlamento kararile, (Genty) en fena bir «Socialism» i, sadakayı ihtiyaca göre ölçen bir «Sosyalizm» i, biedebane, ittihaz etmişti. Basiretsizliğe, tenbelliğe, sui sirete hiç bir zeman bu kadar safvetle cesaret verilmemiştir. Hanelerde i'ane tevzi'i dahi onun işidir.Buda daha habirane görünmeksizin aynı semeratı fesadı vermiştir.

E. Boutmy

TOLSTOY [*]

SAN'ATI, Devam

Romanlarında, saydığım kahramanların dini ve ma'nevî tekamüllerine ta'alluk eden kısımlar umumî plandan o kadar garib bir suretde ayrılır ki, adeta mevzu'a eklenmiş gibidir. Bu sahıfaları tay etmekle, eserin yapı ahengine hiç bir halel getirmeyeceğimiz gibi belki bu ahengi te'min etmiş oluruz.

Bütün asırların ve bütün kavmların edebiyatında, Tolstoyun san'atına temamilen zıd bir san'at zikr etmek lâzım gelse, şübhesizki evvelâ aklımıza H. Dostoïevski nin san'atı gelir. Artistik merkezi sıklet, Tolstoy tahkiyeye ta'alluk eden kısımlarda, Dostoïevski de ise muhaverelerdedir.

Dostoïevski de, acele ve çetrefil bir lisanla yazılmış olan vak'a tafsilat ile yüklüdür. Ve bu vak'a romanlarının ikinci planını işgal eder. Dostoïevski de asıl dram, şahıslar görünub konuştuğu zaman başlar. Bütün artistik kuvveti muhaverelerde toplanmıştır. Tolstoyda ise ikinci planı bilakis muhavereler işgal eder. Meselâ Anna ve Vronski'nin şu mükâlemesi ne kadar boş ve manasızdır:

«... Petresborg'da bütün kış dans ettiğimden fazla bugün Moskvadaki balonuzda dans ettim. Hareket etmeden evvel dinlenmek istiyorum.

«Veroneski dedi:

«— Yarın için hareketiniz kat'imi?

«Anna bu sualin cesaretinden müteacceb gibi,

«— Evet.. Dedi, niyetim öyle.

«Fakat gözlerinin ve tebessümünün dayanamayan parlaklığı, o konuşmasına devam ettiği zaman, Vronski'yi yakıyordu.»

Bu «mondain»gevezelikde kelimelerin hiç bir kıymeti yoktur. Gözlerin ıslak parlaklığı,

[*] Tolstoï ve Tolstoy y azılıyor.

tebessüm, söylenilemeyen şeyi açıkca söylüyor. İşte aşkın, ihtirasın karar verecek anı, gene böyle ma'nasız cümlelerle Vronski Annaya aşkını bildiriyor:

«Benim bütün hayatım, bir parçam oldu-ğunuzubilmiyorsunuz demek...

«Hayır, ne benim için ve ne sizin için «sakit kalamam. Önümde, yalnız ıztırab, «ümitsizlik ve saa'det görüyorum, ne saadet! «bu imkânsız mı?

«Dudaklarının ucile okadar yavaş mırıldanmasına rağmen, onu işitti. Bütün kuvveti «zekası bir hedefe, Vronskiye yalnız vieda-nının emr ettiği cevabı vermeğe çevrilmişe «benziyordu. Lakin, konuşacağı yerde, aşkla «dolu nazarını ona dikdi ve susdu»

Vronski'nin bu mübtezel cümlelerini, meselâ Romeó ve Juliette in müzaffer aşk nağmelerine kıyas etsek, ne kadar sönük kalır. Fakat Anna ve Vronski kelimelerle konuşmıyor.

Bir bakış, bir tebessüm, seslerinin «nuance» i, bedenlerinin hareket ve ifadeleri, birbirlerini anlamağa kâfi geliyor.

Bu ibtidai, hayvani aşk lisanı, bütün beşeri sözlerden daha derin değil mi? Tolstoyda «Lévine» in lisani, Besoukhoff un, Prens André nin, Vronski nin Posdnietff in kullandığı aynı lisandır.

Eğer kimin konuştuğunu bilmiyorsak, gözlerimiz kapalı, lisanı ve sesinin ahengi ile, bir şahsi diğerinden ayırmamıza imkân yoktur. Keza Anna Karenin, kocasının cümleleini aynen tekrar eden Nataşa, Kitty ve Dolly gibi ifadei meram eder. Tolstoyda hemen kemen bütün şahıslar aynı tarzda konuşur. Bu sese, bu lisana, kâh efendi, kâh köylü kıyafetine bürünen Tolstoy kendi sesi ve kendi lisanıdır diye biliriz.Fakat lisanın bu ıttiradı göze çarpmıyor; çünkü eserlerinde ehemmiyetli olan, hakim olan, bizi sürükleyen, şunun veya bunun söyledikleri değil, fakat onların sükûtları, sayhaları, ıztırab ve ihtirasın pençesinde inleyiş ve haykırış tarzlarıdır.

Tolstoy psikolijik bir kıymete malik olan beşeri kelimeler değil, hecasız [Inarticulé]s sedalar ve «Onomatopée» ya'ni kélime'i tekli-diyyelerdir. Şahısların sözleri ise boş ve aleal-dedir.

Vronskinin atı Frou-Frou hakkında «bu hayvan, sırf ağızlarının teşekkülü onlara müsaade etmediğinden dolayı sözden mahrum olmu-

şa benzeyen hayvanlardandır» diyen Tolstoy kendi romanlarındaki şahıslar içinde, biz:

«Eğer onlar konuşuyorsa, buda hecalı [articulé] lisan için ağızları olduğundandır» diyebiliriz.

Çünkü hakikatte, Tolstoydaki eşhas konuşmaz.

Hafızamız, Annanın unutulmaz şahsiyeti ve hususi bir çok ihsasatı ile doludur. Fakat gene o aynı hafızayı yoklayalım, nafile, orada Annaya ait hiç bir kelime, bir fikir bulamayız. İşte böylece, Tolstoy romanlarında, ihtirası [Passionnel] hayvanî (Animal) unsur, daima ruhanî unsuru eritir. Halbuki Dostoievski de lisan, şahısdan şahsa değıştikden ma'ada, şahısdan şahsa seslerin ahengi değışir. Yalnız sesin ahengi ile, konuşan Petrovitch Karamazof mıdır, yoksa ihtiyar Zossime midir, yahud Raskolnikof unmu, prens Michkine-inmi, Stavroguine inmi katışısındaız derhal anlarız.

Nihilist Kiriloffun, garib, kıvrıntılı konuşuş tarzında, hususi, cebri, peygamberane ve aynı zamanda, sar'a nöbetlrini batırlatan, marazî ve gergin bir şey duyulur.

Fëdor Pavlovitch Karamazoff birdenbire alevlenüp, ıslık çalan sesile, çocuklarına:

«Eh! çocuklarım, küçük çocuklarım, benim «yavru domuzlarım... Benim için hiç çirkin «kadın yokdue. İhtiyar kızların bile bazan «yanı hayret meziyetleri vardır. Yalın ayak «yürüyen küçük kadınlara gelinee, onları hayretlere düşürmekle işe başlamalıdır... onları «gözleri kamaşıncaaya kadar, istigraka kadar, «utanmalarına kadar hayretlere düşürmelidir.»

Dediğı zaman yalnız ihtiyarın ruhu değil fakat titreyen geniş ensesi, salyeler saçan ince ve ıslak dudakları, küçük kelbi gözleri, ve sefahteden yıpranmış çehresi nazarlarımız önünde canlanır. Böylece Dostoievski, bize şahsiyetlerinin hislerini, fikirlerini anlatarak dışlerini gösterir.

Onların konuşmak tarzı, seslerinin ahengi, yalnız hislerini, ihsaslarını bize duyurmıyor, aynı zamanda da vücudlerini ve çehrelerini gösterir. Dostoievskinin san'atından biraz uzunca bahs edişim, Tolostoyun san'atını daha iyi göstermek içindir.

Her biri bir kutup olduğundan birini anlamak diğerini anlamamıza medar olur. Tolstoyda, ahvali ruhiyeyi bize bildiren, hareketler ve harici ifadelerdir.

Tolstoy bedenden ruha, dışdan içe; Dostoievski ise bil'akis içden dışa, ruhdan bedene, meş'urdan gayri meş'ura, ibtidaiye, hayvaniye gider. Tolstoyda, gördüğümüz için işidiyoruz, halbuki Dostoiefeskide işitdiğimiz için görüyoruz.

Faansanın Rennes Darülfünunundan felsefe me'zununu

Su'ut Kemalettin

HÜSEYN RAHMI BEY

Aziz ve fazıl edibimiz H. Rahmi Bey, okuyucularımıza takdim olunmakdan çok müstağnidir. Bir süllüs asırdan beri o millî hayat sahnelerimizi romanlarında kuvvetli kalemile yaşatmıştır. H. Rahmi Beyin en büyük kudreti yüreğinden ve hakikat ve hürriyyet ilâhından başka kimseye iabedet ve ubûdiyyet edememesinden gelir. Bu acz ne yüksek bir iktidardır!

Heybeli Adanın çamlarla muhat yüksek ve hakim bir noktasında yapmış olduğu yuvasında kaleminin ve kalbinin nurile yaşayan bu HÜR İNSAN ın ma'idesinde hiç bir göz ve göz yaşı bulunmaz. Ve, böyle bir ağacın meyveleri yiyenlerin zaikasma göre değışse de da'ima mugaddi mukavvidir ve şıfa vereci olmak labüddür. Mevzu'larını muhayyilesinden değil da'ima hayatdan alması ve da'ima ilim nurile tenvir etmesi itibarile bizim ZOLA mız olan bu büyük edibimizin İÇTİHAD a ihda ettiği bir hikâyesini sevinçle ve şükranla neşr etmeye başlıyoruz.

İçtiha

İHTİYAR MUHARRİR

Muharriri: Hüseyin Rahmi

Oldukca göze çarpan bir sername altında ekseriya kıvrak bir cümle ile başlar. Lâkin öbir satırlar yağsız, tuzsuz, zor yudulur, yavan gayri mugaddî bir çorbadır. İhtiyarın kalemî ilk hamlede sarf ettiği kuvvetle yorgun düşer. Satırlarda onun bitab nefeslerini, dik bir yokuşu tırmanmaya uğraşan bir halsizin sarsıntılarını, baygınlıklarını his edersiniz..

Zorla yakalayıp yakalayıp da yine kaçırıldığını sadakatsiz bir mantık, sönük bir şataret içinde size bir şeyler anlatmağa uğraşır. Bir ömürlük ülfetinin yardımile terkibler hatasız kelimeler yerinde, ıstılahlar zararsızdır. Fakat cümleler ma'alen üzerleri boyalı kurşundan askerler gibi cansız birer kalıbdır. Azıcık do-